

KRISTÓ TIBOR

KAUGARIT-ÍJAK

ALUTUS

KRISTÓ TIBOR

KAUGARIT-ÍJAK

Versek

**Alutus
2006**

Kristó Tibor öntörvényű világot teremt – történelemmel, mitológiával, amelyben mindannyian otthon érezhetjük magunkat, még ha első látásra furcsának tűnnek a nevek, a helyszínek, a vonatkozások. A játékosság, a gondolati könnyedség, a kitalálttal párosuló természetesség és teremtőkedv azok az erények, melyek révén rokonokat, ragaszkodó híveket fedezhetünk fel a térképen sehol nem található Kaugaritijban. A történelemmel való virtuóz birokra kelés, egy egész verscikluson, köteten végigvitt mítoszteremtő kísérlet bizonyosan majd holmi konzervatív nemzeti érzéseket sért, hiedelmeket rombol, előítéleteket tesz nevetségessé. Kaugaritijt muszáj felfedezni, mert minden lényeges együtt van benne ahhoz, hogy költői hívének érezhessük magunkat, hiszen előttünk játszódik le, sajátos megközelítésben, a saját történelméből és múltjából kiüldözött ember újraértelmezett tragédiája.

szétszedeted Uram
nyelvemet is velem
hogy a szó-romokból
nem tudom mi okból
mentsvárat építtess

K A U G A R I T I J

 kaugar Ritij
Ugarit
 Kitij
kaugarit Kongur
 Igar
 Kautij
 Au Au Au uuu
Ugar
 KAUGARITIJ
kaugariritij

K A U G A R I T I J

Ij Tij
 kaugarit
 (ka)guru
 Ugar
 kaugaritíj

Mintha újra hallanók a pusztán,
a lázadt ember vad keserveit...
(Vörösmarty)

Honnan jön nyelvemre e szó: **Kaugarítij**? Mióta dereng bennem? Már-már vajákosan csüngök rajta. Némelykor belémnyilal, máskor nyugalommal tölt el. Folytonos ismétlésétől álomba szenderülök. Megnyugszom. Térképeken hiába keresem, mert se nem ország, se nem város. Nem falu. Talán az ősidők olyan Tartománya, mely ott lapul Tudatalattimban. A Nagy Homály Birodalma? Vagy csupán egy csökevény szó. A pusztá moraja. Zsongása. A pusztáé, ahonnan valamikor kirajzott, egy ma már ismeretlen népcsoport. ők lehettek a **kaugaritok**. Az Éden lakói talán, melynek **Ugarit** nevű folyamában felhőtlen, szelíd ég alatt magát bámulta a Napisten. Innen indulhatott **Kitij**-nek becézett paripája hátán **Igar** hun vitéz (vajon miért ugrik be e név Gárdonyinak is?) **Kaugar** várának bevételére. Vitézünket útközben kifosztja egy **kaguru** (nevezhették ekként az akkori útonállókat) –, s jó ideig a gazdag törzsfőnök rabságában sínylődik. A bűnös várost többszöri próbálkozásra felgyújtja az örült költő, – ahova befészkelte magát a gögös **Kautij** várnagy, aki amúgy is átadta volna a hatalmat a megvesztegethető dózsénak. Martalócai feldúlják a várost, felkoncolják a vitézeket. Azóta is bújoszik szegény Gecző Anda **kaugar-strófákban**, Millike pedig egy aga háremébe kerül. **Ritij** kéjné már csak idegenekkel flörtöl. **Ramadosz**, a bunyós roma fosztogat, míg éjszákanként fel-felvonít **Kagur**, a farkas. **Au** kutyám szűkülve menekül. Gyula bámnak, a kunnak régóta nyoma veszett. S míg a Tündérországból **Ijek** és **Tijek** feszülnek egymásnak, átveszi a hatalmat **Ugar**, a gátlástalan maffiózó. Hiába a fohász, az ima, a kaugarok másodszor is kiűzettek a Paradicsomból. Mert újból csak agyagból formálta meg őket a Mindenható. Már ezért sem köthetnek Véle szövetséget vérrel. Nem kedveli az efféle áldozatot. Sakáluktól dúlt halmokon már nem építhető újra a Vár. Értelmét veszti az Ige. Marad a Szó-rom: Kaugarítij. De hol vannak a kaugaritok. Olvadt-fehér, színtelen ég alatt, a kataklizma után a lerobbant rakéta roncsain a Kígyó csavarog. Újabb kísértés fenyeget? **Kongur** táltos elindult felkeresni a keleti Nap alatt az eltűnt nép ivadékait, mert szerinte is létezhetett az a pusztá, ahonnan kijövének eleink. Az én beltelkemen visszhangzik e pusztá hangja. Röppennek nyilak, feszítik lelkemet **Kaugarit-íjak**.

TARTALOM

Elöljáró nóta
Mocsár korszak
Egy fura tartomány
Mi volt az első szó?
Az a hely...
Miért is szerettem Ramszeszt?
Ős-idill
...és népek jönnek-mennek
Szoborrá vált ló és lovag
Kirámoltak a kufárok
Hun rabság
Éj Kaugaritijben
Hajnali vízió
Melyben a sámán hont keres
...és mondja Csontváry
Egy renegáthoz
Folyóimádók
Andalgó
Csendélet
Melyben eltűnik az öreg kun
Ramadosz
Kóbor szellem
Kezdheti előlről Álmos
Janik és jenik
Lunda-dal
A bűnös város
Az örült költő
A Ma Fia
Ijek és Tijek
Ritij a gésa
Eltájolt sztori
Hogy szabad lehess
Mikor nőnek a kaktuszok
Fohász egy csutakon
...és szóla az Úr Kaugaritijben

*

A mítosz meghasonlása (Cseke Gábor)

Elöljáró nóta

átírom nótámat
kaugaritíjba
morával jambussal
anapesztusokkal
rövidből sebesbe
vagy lassúdan lépőbe
dudorászom
ha nem szökell verslábon
én már azt sem bánom

így is mutathatna
egy kaugaritíj sor

–UU//–UU UU// –
de szólhatnék akár
kaugar rímekben
mert számlik az ugar

.....

s mert
nyilat röppenteni
kaugarit íjból
nemakaritt
senki
????????

2003

Mocsár korszak

*„... a mocsári növényzetet szoros kapcsolat fűzi az anyasághoz,
a nád és a szittyó törvénytelen nászából születik a mocsár ...”*

Bachofen

esik esik esik
!!!!!!!!!!!!!!
égre nő mocsári nád
Inanna¹ termékenyül
hull hull hull
o o o o o o o o o o
ázik elázik a világ
csupán Inanna nem
ázik magasabbra nő
a szittyó körötte
s nászából születnek
fattyú-fiak a horda
fiai az anyajogúak
békavilág kortyog
suttyog a zsombék
zuhog csobog zuhog
valahogy így
v v v v v v v v v v
az asszonyok új
férfit választanak
újabb nászukhoz mert
szülni kell fiakat
– mocsárvilág –
feneketlen mélység
ősanya kevélység
– jus talionis –
a vérbosszú
jogtalan körforgása

¹ sumér termékenység istennő

Egy fura tartomány

üszök pernye hamu
nicsak
egy kő kövön maradt
(szeméthegebe fullad a folyó)
a rakéta roncsán
kígyó csavarog
verscsonkon csóka ül
s egy pici karakül
épp elszenderül
de van ott hiéna is

az a hengöri(en)
mit most hengörít
épp egy meteorit
hol vagy Sziszüphosz
hajrá Hengöri!

rémisztón jön az éj
már ugat a sakál

fura alkotmány
ez a tartomány

ily nevet visel
Kaugaritij.

2003

Mi volt az első szó?

mert minden szónak
története van
nem egyformán
viselkednek a mondatban
van amelyik kikéri magának...
olyan is mely alárendeltetett
de melyik lehetett
az ŐSBETŰ
a Bábel előtti
vajon a fennséges A
vagy a mindenható O
netán a vulkanikus U
talán az eldobott bumerángból
kihulló E
esetleg a mennybe ívelő I
mely gyertyaként ég
most Kaugaritijben
... de jönniük kellett
másoknak is
az egybehangelő
Mássalhangzóknak
hogyan megszülethessen
a Nagyságos Első Szófejedelem
de melyek lehettek az őt követők
az összefogók a megtartók
miközben apadt az óceán
s az ember kezdte belakni a Földet
míg vajúdott minden körülötte
s konyilát mammutba lőtte
a Fájdalom szülhette az első szót
ama ősit
de már ki tudja
hogyan hangozhatott
ott az Édenben
az Ádám ajkáról röppenő
amint szólította Évát
vagy Éva volt az
aki kimondta végre
kínkeservek közt
a kimondhatatlant
így tartva távol maguktól
a Kígyót.

2003

Az a hely...

ami most elsüvít
az egy meteorit
közel (itt)
távol (itt)
a HELY-től

ami akkor villant
ég vizébe csobbant
akkorát
mekkorát(?)
megítélni korát
senki nem tudhatja

lehetett ezernyi
ami most mikronnyi
nem is oly aprónyi
nem lehet felróni
nincs elég hely hozzá

*

ott csücsül
a Bölcs ő
Fekete Lyuk szélén
porladó csillagok
elkábított bolygók
halálát vigyázón
hogyan a másik végen
pályájukra újból
Nóvákat vethessen

2004. október

Miért is szerettem Ramszeszt?

addig szerettem én Ramszeszt
amíg nem öntött még rám szeszt
s arra okított engem feszt
hogyan viseljek fejen fezt

lehettem volna fáraó
ha nem mászok akkor fára ó
mily balgaság volt tőlem
elröpült örökre ölyvem

így nem lettem kiválasztott
s nem kapok többé választ ott
ahol sorsom kitudható
így büntet a Mindenható.

2002

Ős-idill

Hajni-hajnalon
 jön a hajadon
szerelmet szedni
 Ádám fájárul
Hajni mélézón
fenn ül egy ágon
míg ősanya Éva
 almákat árul

... és népek jönnek-mennek

megigéznek a gallok
földjén járó angyalok

lóg egy felleg finnesen
a fejemre ne essen

beh kevély vagy portugál
a szemembe port rúgál

virágzik az encián
lópor ül a francián

viaszra lelt a spanyol
minden szálát felspanol

őserdőben tallián
nyakán szorul a lián

büszkén vallja a holland
őse nem volt bős Rolland

szerbül szólal a „jámbor”
lelkedből is kirámol

háborognak a lettek
mért’ északra születtek

messzi van innen Hongkong
nevében még (itt)hon kong

négus lettem s az úgy volt
a Volt belém áramolt.

2000

Szoborra vált ló és lovag

(kaugar legenda)

napkeletről hoztál
ölemben még a tál
melyből a parazsat
folyton csak habzsoltad
mért nyugatra viszel
szép nevünk ott vész el
jó paripám Kitij
sajnálom akit ily
könnyen eltájolnak

hol áll a híres vár
melyben Kautij vár
hogyan felszabadítsuk
mert gyötri a szeldzsuk
por szalad a pusztán
ránk tör a tatár kán
Vitéz Keresztesnek
százan nekiesnek
mi meg nem hátrálunk

ha mégis megállunk
felszegjük az állunk
se jobbra se balra
esküszünk az Úrra
se kelet se nyugat
bárhogy is sanyargat
bősz király vad szultán
lovag marad lován –
nincs már eledelünk
bronzba merevedünk

2004

Kirámostak a kufárok

bennem voltak
bennem voltak
azok a titkos aranyak
– belém rejtette
egy (ka)guru²
míg fényre árny jött
árnyra ború
magam őriztem a bankot
én az erszényes kenguru

kinek adnám
én e kincset
kinek adnám
e sok nincset

árok parton báván állok
kirámostak a kufárok

² *guru – gazdag törzsfőnök*

Hun rabság

Igar római rab
rója a sorokat
Isten ostorának
tegezét puzdráját
s minden nyílve sszejét
örökre elszedték
nem beszélhet hunnul
csak római nyelven
egyhúron pendülni
(honnan hozzá az íj)
ő egyetlen rabbal –
alánnal arabbal
még góttal sem tudhat
nem lehet egy elven
a bogumilokkal

– az én Igarommal
bánjál irgalommal
nem született rabnak –
úrnak sem az igaz
szabad észjárású
sebessél mozgású
a Nagy Puszta Fia
lóratermetű Igar
kedves vitézem volt
jó apám Bendegúz
nem így kezelt téged –
üzeni Átilla
s még azt is üzeni:
ne feledd Écius
sum flagellum Dei

Átilla levelét
azóta is viszik
s évszázadok óta
zsebükben felejtik
a peregrinusok
korbácsolják egymást
bigott flagellánsok
rigmusokat rónak
ostorunk nyelére
s dolgavégezetlen
megtérnek Rómából.

Éj Kaugaritijben

ami lent volt fent van
a Fent alákerült
jövő a jelenbe
a múlt Mába merevült

még nyersen süllög a hús a tűzön
tanakodnak Nagy Szarvasok:
(nem azért küldte Őt az Isten
hogy folyton minket nyomorgasson)
(más táltos kell már nekünk
jámborabb nyugalmas – állati
mert elégünk volt már abból
hogy minden mi Fenséges – emberi)

rézborű ég alatt csából a sok tam-tam
tilalmas kertjébe mert bepillantottam
árverezi az Úr – dobomat a Holdat
verővel kezemben kivert sámán vagyok

meglehet én is vétettem
de hát Belőled vétettem
miért büntetsz engem úgy Nagyúr
hogy holtomig maradjak mankur(t)
kinek a bűnét cipelem
volt-e kezdetben intelem
számomra mikor születtem
miért kell folyton érvelnem
s mondanom csak mondanom
hogy e földi élet a pokol
a lenti tán paradicsom(?)
miért nem egy és ugyanaz
Számodra s nekem a Halmaz

rettenetes az éjszaka
aludni rég már nem tudok
mint patkányok a pince mélyét
bélelnék puhány zsivajok

suttog az éjszúrancs
kolduló ág karján
Éj tombol Kaugaritijben
sátáni maszkját nem vedli le

szendergek pokoli lényekkel:
három lator közelít
kintornát gyötör a negyedik
gyermeklányt cipel az ötödik
s mert menekülni próbál a lány
rávetődnek mint farkasok –

én levegő után kapkodok
áramütés... bakelitszag
rohanok elsáncolt réten át
az útszélen szárnyas-tetemek
géproncsok szendergő szelindek
kötényében döglött halakkal
iszonyún iszkol Marcella né

már látom hófehér csontjaimat
kidobálva holt mezőbe
mésszé mállnak az esőben –
magam magomból is kiforgattam
micsoda múltból kelt szél
fésüli a fűszálakat
ágy-medrében ravatalon
a vén folyó ráncos teste
homlokán fénylik mint érme
ősi törzsjel – halak vére

már túl sok a halottam ahhoz
hogymagamba temetkezzem
megtért lélekről még nem hallottam –
néhánykor torzít az emlékezet
tán már nem is én vagyok már
ki e rohanó testben még megfér –
szökésre elszánt száguldó szellem
csak picit szikra kell a parányi elem
hogymag új testre lelten énem rejtezzem

már nincs akihez ember módra szólni
csak iszap van kövek és állatok
s ez épp oly keserves állapot
mint haldoklóé ki a Semmit nézi

Kaugaritijben az Éj maszkját levedli
sátán sisakját büszkén hordja balján
szilaj talaj szakad bármerre jár

lent a völgyben (még) kucsmás-botosok hada
fekete álarcot visel a vezér
e sereglet ezennel beér
nyelvük pereg mint motolla
idegen szavakkal sújtanak
felfelé ront egy fals ajatollah
az álarcos kissé lemarad
a Suhanc kezébe kést adnak
„El vagyok veszve, azt hiszem”.

mert
ami lent volt fent van
a Fent alákerült
jövő a jelenbe
a múlt Mába merevült

2005. szeptember

Hajnali vízió

kerget a janicsár
délteni hajcsár
kezében görbe kard
én csak fúvok a dalt
a parton lóra kap –
s meginog Szent Jakab
az ég vízzé vállott
fölé félhold szállott
az Ugarit folyón
a lelkemet mosom
a csúcson ég a vár
feldúlta a tatár
vagyok ím gályarab
rámparancsol arab
kitárul Jedika
vaspántos kapuja

Melyben a sámán hont keres

*Mándoky Kongur István
orientalista emlékére*

kerestem a magyar a kunt s a hunt
hogy megtaláljam végre azt a hont
ahonnan jöttek eleink s ahol
a ferdeszemű Nagy Rejtély dalol
foggal születtem ezért vagyok táltos
bár nagyokat ásít Ázsia az álmos
kérlelem könyörgöm én Kongur a sámán
hagyjon meg lajstromán őseinknek jogán
kumükok nogajok kazahok üzbégek –
égek köztük mely eggyel több ok arra
hogy hazaüzenjem: leltem rokonokra
beszéltem nyelvüket s tettem azért is mert
anyanyelvén szólni még Ajtmatov³ sem mert
míg forrást kerestem a folyó elapadt
nyugatot feledtem keleti Nap alatt
tüzem lassan lohad
de hitem megmarad.

2004

³ Csingiz Ajtmatov kirgiz író

...és mondja Csontváry

*Baalbek romjainál,
ahol állítólag Attila is megfordult*

itt ni ... járok beltelkemen
nagyon hosszú
félelmetesen kong az éjszaka
nincsen csendje
csak feketéje
szürkén omlik a panaszfal
e seforma vákuumban
„sarlatánok hirdetett útjain
csak botorkálva járok”
míg hullatja könnyeit
Magányos Cédrusom.

Egy renegáthoz

kend Kende
mikor jön rendbe
saját voltával
ősei még
hősként tisztelték

kegyelmed
volt már
magyar király is
– írja egy arab –

Mihály
aki Vörösmarty
igencsak becsülte
méltóságodat

rénjén a jakut
most is így üdvözli
kündü Kende úr
köndemakot⁴

mond(ott) a török
még akkor is ha
fegyver zörög(ött)

lehetne büszke
fajtájára
s nem pedig üszke
maradékkinak
Kende úr

2004. szeptember végén

⁴ (érts tiszteltet)

Folyóimádók

már nincs egy beálló hely
az Ugarit partján
egymás mellett szótlan
szoronganak nők és férfiak
maguk mögé dobálják ruháikat
inget melltartót bugyit gatyát
mindent s állanak mezítelen
feszesen egymás mellett
égre meredt tekintettel
anyaszült mezítelen
közéjük besüt a Hold
folyton merik magukra a vizet
a folyóból s fohászkodnak
mint valami hinduk
egyszerre mozdulnak jobbra
most meg balra
(mintha szél döntögetné a fákat)
s nincs egy beálló hely
ahol halat foghatnék

2003

Andalgó

mélyhűtött veranda
istenem be randa
ez a szegény Anda

az idő vaskarma
orcáit felmarta
pedig ő volt egykor
bibliai Márta

vagy tán Veronika
ki járt Veronába'
onnan jött Rómába
s érkezett a Mába

e világ végére
maradt vers végére
szegény Gecző Anda
vagyon bújdosása
kaugar-strófákban
hol a sátán ugat
s hol tam-tam dobokon
nem pedig tornyokon
csücsül az Ég Ura

1998

Csendélet

sáros utcák lótrágya szaga
falu végén az öreg aga⁵
EMLÉKEIből kitelepített
magányból hitet épített

derűs a nagy ég
– nincs tisztesség –
zokon ne essék
nem is lesz még –

a lenyugvó Nap piros bili
egy szürke ördög kiviszi
helyén a Hold rőt karima
hálától zeng esti ima

jajdul a lét éjjelente
– hóhullajtó fényben –

1996

⁵ nagy hátú Ali bá', a falu véne

Melyben eltűnik az öreg kun

Gyula bátyám a kun
emléke nem fakul
ha nyeregbe termett
az alakos termet
a szép barna arcon
bú vígsággal dacolt

nem volt leányrabló
kantárszáron a ló
mögötte poroszkált
hozott egy orosz lányt
már ki tudja honnan

szerette őt Szonja
szerelmének szomja
nem akart apadni

Gyula bám már öszült
Szonja akkor is szült
egy formás leánykát

nevét vénségére
egy kuláklístára
felkanyarították
(s még ki is rajzolták
a szégyentáblára)

gyalog indult arra
merről Szonját hozta

azóta sem látták

2004

Ramadosz

ha valahol
egy
kaugarit
malaca
farkával
kunkorít

Ramadosz már
égen földön
keresi
a bicsakot
a kun-korit

egy malacra
sok evő jut
ugye derék
Ramadosz
„fényképedet
feltenném én
a falamra
ha nem lenn’ a
ráma rossz”

ó Ramadosz
Ramadosz
lábad nyomán
a fű mindig
harmatos

putrik földjén
nagy bunyós vagy
hírlík rólad
Ramadosz

továbbra is
javasoljuk
ne hagyd magad
felköttetni
te
menthetetlen
Roma-bossz

(miért van hogy
Au kutyám folyton megugat?)

2003

Kóbor szellem

sakálok lesték elestemet
Kaugaritij halmain
el kellett hagynom testemet
hogy szűnjenek végre kínjaim

lehetnék fű fa akár bokor is
de vagyok már testre nem lelő
örökre megalázott
kóbor szellem

egy volt testben megkínzatott
kiátkozott
új testre epekedő
ki nem talál magára

keresem másabb alakom
s e folytonos keresésben
ellobban lassan
fényem is

2003

Kezdheti előlről Álmos

ahol törtetők taposnak
zöldje sem marad a honnak
nyomukban kóró és avar
a csípős szél füstöt csavar

sebzett madarat hord a lég
folyót duzzaszt a hordalék
tovatúnt bár a horda rég
mögötte most is ég az ég

hírli ázsiai táltos:
lesz itt más geográfia
kezdheti előlről Álmos –
ébredj már fehérlófia

2004. december

Janik és jenik

a JANIK
ezek a magas homlokú palik
hiszik magukról
hogyan valakik –
vállukon hordják a naplementét
mezítlén felsőre öltének mentét
zenésítik a víz folyását
a Való medrét is ők ássák
 s hiszik hogy dolgoznak a JENKIK
 ezek a szerintük nagy senkik –
 égből pottyant kalandorok
 kiket a szél erre sodort
 ezek a sehonnai lények
 lelket felfőző edények
– e földön mi vagyunk ősök
lehettek ti nagy regősök
arról külön szól a nyugta
mikor lesz itt naplenyugta
befűtünk a jani-népnek –
így szól ma a jenki ének.

1998. december

Lunda⁶-dal

nem csókolódzik a lunda
nem száll kertre nem ül rúdra
ímhol jön épp mutatóba'
Blaha Lunda primadonna

lunda lunda szegény lunda
lehetnél te Gumi Gunda
felszerelnék egy rúdra
s hozzád járnék ki a grundra

lennél idol ég hajlatán
imádna a vén Jonathán
kerülnének sasok vércsék –
hogyan tested vérbe ne ejtsék

álmaimban te röpködnél
míg messzi tengereken járnék
etetnék angolnával
sast lőnének angol flintával

álmok tengerén hajózom
lundaként a vízen úszom
fejem mindegyre kapkodom
el ne fogjon farkassólyom

1998

⁶ egy titokzatos tengeri madár

A bűnös város

Halottak napján

valaki már
feláldozhatná magát
mert a farizeusok
a cincogó cinkosok
judáspénzért
eladják a várost
feladják a várat
s fizetünk nagy árat
félelmetes martalócok
gyilkolnak a falak alatt
áll az akasztófa
Kaugar várában
s még félelmetesebb hogy
sóbálvánnyá merevült a zöm
– nyomasztja nagy közöny

a felfuvalkodott Nap
gázakat köpköd a városra
mert nem vállalja senki
a mártíromságot

már csak a Bárány vérével
mosható le a szenny
oldható fel a bűn
melybe süllyesztette a dózsé
és szemforgató köre
a Várost

már csak
vérrel váltható meg
de ki vállalja az áldozatot
ki lesz a Bárány
Kaugaritijben

2003

Az őrült költő

az őrült költő sötétedéskor
megjelent a Vár előtt
döngette vaspántos kapuját
s így kiáltozott:
adjátok vissza a Versemet
mit e falak között írtam
mert az engem illet meg
s mert nem válaszolt senki
napkelte előtt visszavonult
megint alkonyodott s megint
érkezett az őrült költő
a Vár elé döngetni annak kapuit
adjátok vissza Versemet
mit a kolostor cellájában írtam
ordította tele torokból
Kautíj várnagy parancsára
a poroszló lehugyozta
az őrült költőt aki hajnalban
visszatért a Nagy Fa alá
erdei rejtekébe

napnyugtakor újból érkezett
az őrült költő a Vár alá
melynek falait őt gúnyoló
rajzokkal pingálták körbe
nem ordított szépen csendben
megvesztegette a poroszlót
napkeltekor belépett a kapun
pillanatok alatt robbantak
a testére szerelt bombák
s levegőbe röpült a Vár

*

hát ez is meg volt írva
abban a Versben

2003. december 1.

A Ma Fia

jön a horda
menekül a
fehér népség
az odorba

fekete maszk
martalócon
a vezényszó
mart alól szól

(nem kun rabol
és nem is lányt
féli ő még
a nagy királyt)

ki mondja itt
hogyan van
szól a maszkos
vigyor-orr

míg vesszük a
levegőt is
falsnak látjuk
az eget is

tó tükrére
árnyék szállott
hordozója
tovább állott

Ugar úrral
minket ural
a Ma Fia
a maffia

2003

Ijek és Tijek

a Tündértartományban
köveken ülő bölcsek
rámparancsolnak töltsék
a fénylő serlegekbe
s szálljon fohász egekbe
hogy koccinthassanak
mert oda kell hassanak:
egységes legyen a Rend
ez léssen mától a trend
így szól a végzés: The End
hisz nem azért ők Ijek
a kaugarit Ijek
veszni hagyják a népet
az istenadta népet

másként szólal a Tijek
felkent vezére Éda:
a kaugaritíjek
népe sosem volt léha
művelték földjeiket
imádták istenüket
nem voltak idegenek
lelkükben hideg Ének
nem dúltak forró ének
ajkukon sűrűn termett
s nem feledik a helyet
ahol az ősi kelyhet
rejtik a régi vermek
honosok ők e földön

– kelyhetekbe bort töltök –

2003. december 26.

Ritij a gésa

egy igaz történet nyomán

hozzá nyit be Géza
ő Ritij a gésa
ritkulj innen Géza –
szól Ritij a gésa

mért űzöl el Ritij
lelkem tépi száz íj
vígasztalj meg gésa
szívem tied és a
tehénkém ára is

(mit tehet az ember
ha asszonya zsémbel
tinót hajt piacra
lovát is eladja
s mint egy mozgásőrült
rohan a night klubba)

Ritijkém kis pünkém
kedves nővér gésa
pillantásod géz a
felsebzett lelkemen
mosolyod sebtapasz
látja a nagyhavas
s még a tehénkém is
– így udvarol Géza
míg elunja Ritij:
fizess s mehetsz Géza
röppenj ki mint az íj
másvalakit várok

(utóirat egy emlékkönyvbe)

Istenem be ökör
aki így meghőköl
asszonyállat előtt
olyan akár e lött
nyíl Ámor tomporában
ki szerelemre les
a bűn városában

2004. január 12.

Eltájolt sztori

Bangkokban
gyakran jár a hölgy
bankokban
tűsarkú cipellőn
nem szédül
bámulják (n)ökelmét
a pult mögül
dzsigolók lesik
az ő kegyét
mustrálják
mellét és fenekét

ni csak Bill
mi a fene
két rabló az imént
bemene

arab ló
nyerít egy bank előtt
két gengszter odabé'
mellélőtt

2004. november 30.

Hogy szabad lehess

ahol egy öltöny járja –
az uniformis
s csak egy állat élhet –
az unikornis
 mondd mindaddig
 míg benned a mérgek
 fel nem fakadnak
 s felfalnának a férgek
mert addig nem lehet nyugalmad
míg ki nem robban forradalmad
 az egyszemélyes
 a magad elleni –
s mert nem doronggal
vívják a szellemet
szét kell tépned
bensőd béklyóit
hogyan szabad lehess
akár a fecske
s kiröpülhess
a végtelenbe

2002

Mikor nőnek a kaktuszok

piheg síneken a mozdony
akár egy lomha őshüllő
s míg mocsárbúzre gyűl
a szúnyoghad
álmos madarak rebbennek tova
reccsenő ágakról
mögöttük szállingóznak
Idő-pikkelyek
ezt már nem érzékeli
az állomás nagy órája
mutatója áll mozdulatlan

idétlenül piheg Kaktusz
egy rozoga padon
lekonyult állán
szemlátomást nő a borosta
rongyos sapkájába
forgalomból kiment bankók közé
sárga garasokat hullajt
hirtelen szellő

falevelek között kushad
egy riadt gyík
bámulja Kaktusz a sárga havazásban

nem elég
nem elég az irgalomból
nincs elegem a száanalomból
nem arany hull a falombból
így nem telik menetjegyre –
estefelé
rémisztő varánusz-felhők
cammognak az ég peremére
– glória fölöttünk a Hold-érme
felsikít
a pihegő vasszörny a síneken
s a bakterház ablakát
a kaktuszok kinövik

2004. szeptember

Fohász egy csutakon

*(népe nevében így imádkozott
egykoron az örült költő)*

Mindenható
adj már nekünk
újabb őskort
újabb Édent
levedleni
a Nagy Szégyent
mit a sátán miatt
hordunk
mi kaugarok

felfogadjuk jóelőre
tiltott gyümölcshöz
nem nyúlunk
mi kaugarok

hadd lássuk
hogymire jutunk
ha az Édenben
maradhatunk
mi kaugarok

mert azt tudjuk
mire vittük
amióta kiüzettünk
2002

... és szóla az Úr Kaugaritijben

kutyák ugatnak
nyilak röppennek
Kaugaritijben
s hullanak mennykövek

iszonyatos hévvel
egy felbőszült mammut
Kaugaritijben
a széllel versenyt fut

öldökölnek irtnak
a kaugarit ifjak
feszít van feszülése
a kaugarit íjnak

teszik ezt kéjesen
Kaugar nevében
hogyan fürödhessenek
az ő nagy fényében

krúgat egy nagy madár
griff lehetett őse
fűst csavarog égre
Kaugaritijben

miért gyilkolsz ne ölj
a mennybolt oly azúr
Kaugaritijben
így szólal most az Úr:

lakozom a vízben
állatok lelkében
pásztorra tettelek
vért ugató éjben

szövetséget vélem
bárányok vérével
sosem köthetsz Ember
Kaugaritijben

2003

A mítosz meghasonlása

Nem mindennapi helyzet kommentárt írni egy könyvről, aminek reklámszövegét, az olvasó felé vállalt „hosszánját” mi magunk fogalmaztuk, de hát az egymástól elütő műfajok más-más hangszerelést követelnek. Azon túl pedig, hogy a nagyközönségnek ajánlottam Kristó Tibor nemrég megjelent *Kaugarit-űjak* c. verseskötetét (*Alutus Kiadó, Csíkszereda, 2006*), olvasása, majd szerkesztése közben egész sor feloldásra váró dilemmám támadt, amelyek mentén most megkísérek végigmenni, hogy a potenciális olvasó helyesen értelmezhesse a szerző amúgy furcsának ható mítoszteremtő szándékát.

Egy biztos: a versek jelentőségét, belső logikáját nehezen tudjuk felbecsülni, ha nem mérjük fel a „kaugarit-világ” sajátos topográfiáját, elhelyezkedésének földrajzi koordinátáit, valós elemekkel keveredő apokrif mitológiáját, illetve verselésének kiemelt szerepét. Közben mindezek egymással nem csupán szorosan összefüggnek, de furcsa keveréket is alkotnak, amely az álkomolyság és az önmaga ellentétébe forduló díszletteremtő igyekezet váltakozó kimenetelű párharcában testesül meg.

Kulcsosomónk vezérdarabja, a nem is versként tördelt költői invokáció tulajdonképpen minden lényegest előrebocsát a később egész pászmákban bemutatandó kaugarit birodalomról, ami aztán a kötet felépítése során rendre dekódolható. A játékra tehát rá kell hangolódni, a fikcióba be kell épülni, ami Kristó esetében azért szerencsés megoldás, mert mértéktartóan adagolja saját költői ötletét: a tudományosnak látszó betájolást igen gyakran felváltja egyfajta cinkos játékoság, leplezetlen kikacsintás és -beszélés a díszletek mögül, mintegy jelezve, hogy miközben mi Kaugaritij kopár, száguldozásra alkalmas sztyeppén barangolunk, egy percre se feledjük, hogy tulajdonképpen a mi mindennapi világunkban járunk, csak az elnevezések, a látszatok és a konvenciók másak; a viszonyok és összefüggések lényegileg mind-mind a ma trendjeihez vezethetők vissza.

Könnyen meglehet, hogy ez a fajta felajánlott költői konvenció nem fekszik az olvasónak, és idegenkedve, a világteremtő gesztust elutasítva az egész kötetet félresepri. Ehhez amúgy bármely olvasónak joga van, ha annyira ragaszkodik szubjektivizmusához. Az esélyként felvillantott költői kalandban viszont azért jó részt venni, mert a jelenkori költészet megújulásának és olvasóhoz való visszatalálásának egyik lehetséges útja éppen a mítoszok teremtése és egyidejű kritikája.

Amikor Kristó Tibor például ősről beszél, akkor nem ragad le kizárólagosan a magyar őstörténelemnél, hanem a föld globális történetében honos termékeny egybemosódásokat, egymásrahatásokat aknázza ki szabadon, minden szűkítő és torzító ideológiai doktrína mellőzésével. Számomra igen rokonszenves ez a szellemi függetlenség, amely a valódi játék és a szabadjára engedett képzelet sajátja. *Hogy szabad lehess* c. verse remekül illusztrálja s egyúttal ki is fejezi ennek a lényegét:

*ahol egy öltöny járja –
az uniformis
s csak egy állat élhet –
az unikornis
mondd mindaddig
míg benned a mérgek
fel nem fakadnak
s felfalnának a férgek*

*mert addig nem lehet nyugalmad
míg ki nem robban forradalmad
az, egyszemélyes
a magad elleni –
s mert nem doronggal
vívják a szellemet
szét kell tépned
bensőd béklyóit
hogyan szabad lehess
akár a fecske
s kiröpülhess
a végtelenbe*

(2002)

A szervesen kötött szerveződött versek hangvétele annyira változatos, hogy bátran állítható: szinte valamennyi megtalálja a maga saját formáját, optimális kifejezési módját. Van, amikor a komolyság, az elaprózott részletezés a célravezető, máskor szinte bökversekhez illő tömör és csattanós megközelítésmód a kifejezőbb. E két véglet között Kristó tud keményen és darabosan fogalmazni, olykor a versformát is kész megbontani a direkt fogalmazásért, máskor annyira hajlékony és könnyed, mintha a rím és ritmus túlhajtásában látná örömét. Ezért aztán minden kétféle, kétpólusú nála: a komorság kellő pillanatban mosolyban oldódik föl, a mítosz könnyedén elviseli a saját kritikáját. E látszólag meghasonlott állapot azonban – ha tudatos, ha nem – a kötet egészének és Kristó költői kísérletének nagy erénye.

Azt nem állítanám, hogy a Kaugarit-íjak hagyományos értelemben vett „nagy” verseket tartalmaz, amelyek majd hamarosan szavalóversenyek kedvenc darabjaivá válnának. Kristó nem a váteszi vétetésű költői attitűd utódlását szorgalmazza eddigi költészetével, annál inkább a helyzet- és problémateremtésben jeleskedik, költői táboroktól és divatoktól függetlenül. Olyan költészet az övé, amely mindenek előtt a végső megmérettetésnél esik majd a latba, addig erősödésre, megújulásra és nyilvánosságra van szüksége.

CSEKE GÁBOR

Kristó Tibor ny. újságíró, szerkesztő, költő (született Csíkszentimréen, 1949. április 11-én.) A bukaresti Újságíróképző Főiskola végzettje (1986). Érettségi után helyettes tanárként dolgozik Gyimesfelsőlokon, Csíkmindszenten, Kászontaltízen, ahol néprajzi múzeumot és képtárat alapít. Hosszabb ideig a Csíki Székely Múzeum munkatársa, 1980-tól 2008-ig a Hargita Népe vezető szerkesztője.

Munkái: *Felhagyott ösvények* (versek, 1993), *Csíki néprajzi gyűjtések* (1995), *Muzsikusz Manó* (gyermekversek, 1995), *Kései leltár* (versek, 1995), *Falufaggató* (riportok, tárcák, 1996), *Égő Éden* (versek, 1998), *Kuláksors* (1999), *Griffek és varjak* (versek, 2003), *Fúvósébresztő – Édes Erdély, itt vagyunk* (2006), *Kaugarit íjak* (versek, 2006), *Kismesterségek alkonya. A riporter megtér* (2008), *Napnyugatra tartok* (versek, 2009)